

LANDSKAPS ARKEOLOGERNA

KULTURMILJÖVETARE OCH KUNSKAPSFÖRMEDLARE
I RIKSTÄCKANDE SAMVERKAN

www.landskapsarkeologerna.se

Juli 2013

60 nya informationsskyltar om forntid i Västernorrland

Det är Landskapsarkeologernas Gerhard Flink och Ingela Norlin som producerat skyltarna, på uppdrag av Länsstyrelsen Västernorrland. Till sin hjälp har de haft en regional referensgrupp, illustratörer, språkgranskare m.fl. Landskapsarkeologernas Lennart Klang och Lena Berg Nilsson har bidragit med synpunkter och kartbearbetning som rör skyltarna vid Nämforsen. Gerhard har även tagit fram nya vård- och skötselplaner för samtliga områden.

Sammantaget ska nya vägvisare, parkeringsplatser, fyllig information samt välvårdade och skötta grönytor göra att Västernorrlands finaste fornlämningar kan bli bättre kända och sedda i framtiden!

Två av tio utvalda skyltplatser med vardera sex informationsskyltar är Högom (t v ovan) och Tuna (t h).

Fakta och sägner

På skyltarna finns fakta kring fornlämningar, ortnamn, mustiga sägner och folkliga föreställningar som växt fram genom tiderna. Varje skyltplatta har ett bildinnehåll som förhoppningsvis levandegör och underlättar förståelse för de ibland komplexa samband som det berättas om. De fornlämningar som valts ut speglar den mångfald och de kulturkontakter som kännetecknar samspelet mellan kust/skärgård och inland men även med avlägsna fjällbygder liksom kontakter över Skandinavien och omvärlden. Nästan alla de fornlämningsplatser som fått nya skyltar ligger vid eller i nära anslutning till den samtida kusten.

Skyltställ av cortén

På varje plats finns nu kraftiga skyltställ i corténstål med centrerad mittstolpe och tre vingar. Skyltställen har vardera sex olika plattor med innehåll av text, bild och kartor och ger en bild av de skeenden som representeras av det bevarade fornlämningsbeståndet. I några fall är dessa utspridda i landskapet men i flera fall koncentrerade på gravfält. Länets kanske märkligaste och bäst kända gravfält i Högom utanför Sundsvall är en av dessa platser. Arnäsvall utanför Örnsköldsvik är en annan mycket speciell lokal där undersökningar visat att där funnits både gravar och hus i nära samband.

Informationsskyltar vid Nämforsen

De utvalda platserna spänner över mycket långa tidsperioder. Anundsjöans dalgång har väl synliga och märkliga hyddbottnar från den äldre stenåldern. Dateringar finns från en av dessa som går tillbaka till 5400 f Kr. Där finns även senare kulturlämningar från historisk tid som samernas visten och fåbodar. Boplatsspår från stenåldern kan man även se vid Snickerstensmon i Ådalen. I dessa bägge dalgångar är skyltplatserna centralt belägna, och i Ådalen ligger skyltplatsen vid hållristningsområdet intill Nämforsen.

Barsvikens fiskeläge

En annan skyltplats är vid Barsvikens gamla fiskeläge i Tynderö. Fornlämningar i form av gravrösen finns på bergkrön men även senare tider skildras när Gävlefiskare seglade upp dit för det rika fiske som gav intäkter men även impulser utifrån. Det idéutbyte som skedde genom kontakter hade startat mycket tidigare och tecken på detta kan ses bland annat på Nämforsens hållristningar där ristade symboler och bilder är mycket lika de som finns på bronsålderns stora hållristningsytor långt söderut i landet.

Forntida sagogestalter

Kontakter och utbyte av varor och idéer kan anas på flera platser. Det skildras på ett av järnålderns mest komplett bevarade fornlämningsområden i Ljungadalen. Vid sjön Marmen i Tuna socken finns talrika gravhögar och gravfält, och vid ett stort gravfält med bevarade och tydliga husgrundsterrasser från äldre järnåldern finns nu en informationsplats. I detta forntidslandskap har även bevarats traditioner om forntida sagogestalter genom uppteckningar från 1600-talet och senare tid. Själva sagostoffet handlar om handel och utbyte av varor som lax och älgkött. Särskilt spännande är att se hur ovanligt formade eller stora fornlämningar fått namn och gett inspiration till dessa sagor.

Fornvård

Till de utvalda platserna kommer årligen ett stort antal besökare. För att nå bättre åtkomlighet har skötselplaner tagits fram för de skyltade platserna. Genom åren har i flera fall vegetation gradvis inkräktat särskilt på fornminnesområdenas yttre delar så att fornlämningar dolts av alltför hög vegetation. Det visuella samband som ursprungligen funnits mellan bebyggelse och de höjdlägen där gravfälten finns har på så vis försvunnit. Detta ska nu åtgärdas.